

ΜΑΡΙΑ ΜΑΛΚΟΓΙΑΝΝΗ

**«Η ΜΗΤΕΡΑ ΤΟΥ ΣΚΥΛΟΥ» ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΜΑΤΕΣΙ
ΚΑΙ Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΣΤΑ ΓΑΛΛΙΚΑ**

Περίληψη

Le roman historique de PAVLOS MATESSIS présente, à travers ses 242 pages, la période lugubre des années 1940-44, durant laquelle le monde a terriblement souffert à cause de la folie dévastatrice d'un dictateur allemand.

Dans ce roman la jeune fille Roubini, surnommée Raraou, après avoir vu souffrir ses proches, ses concitoyens, après avoir ressenti l'horreur semée par les envahisseurs et les tortures imposées aux victimes grandes et petites, riches et pauvres, adultes et enfants, raconte tout, sur un ton apparemment désinvolte, en accumulant des détails savoureux.

Roubini, dite Raraou, exprime de façon accentuée sa dévotion à sa mère, Assimina Mescaris, qui a su préserver sa famille de la famine et par conséquent de la mort.

Notre communication a essayé de présenter la technique du traducteur, sa réussite remarquable. Le style de la narratrice est parfaitement rendu par Jacques BOUCHARD, néo-helléniste éminent, ancien professeur au département d'études néo-helléniques à l'Université de Montréal.

Το μυθιστόρημα αυτό του Μάτεσι εκδόθηκε στην Αθήνα το 1990 από τις εκδόσεις ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ και το 1993 από τις εκδόσεις GALLIMARD μεταφρασμένο στα γαλλικά από τον καναδό καθηγητή γνωστό νεοελληνιστή στο Πανεπιστήμιο του MONTREAL Jacques BOUCHARD ο οποίος έγραψε στο Bulletin Trimestriel n° 24 Φεβρουαρίου 1996 το οποίο εξέδιδε το Κέντρο Λογοτεχνικής Μετάφρασης (C.T.L.): «Η γλώσσα την οποία έχει επινοήσει ο ΜΑΤΕΣΙΣ μαζεύει λογοτεχνικούς ιδιωτισμούς κωδικοποιημένους (όπως η

περίπτωση Παπαδιαμάντη και Καρκαβίτσα), βιβλικές εκφράσεις πονηρά παραπονημένες και δίνει αυτά τα στοιχεία σ'ένα προφορικό λόγο «επαρχιώτικο», πυκνό, προφητικό και ποιητικό»¹.

Η υπόθεση του μυθιστορήματος Η μητέρα του σκύλου εκτυλίσσεται σε κάποια πελοποννησιακή επαρχία, η οποία φέρει το συμβολικό όνομα Επάλξεις, επαρχιακή πρωτεύουσα των ετών 1940-44 εποχή κατά την οποία οι άνθρωποι πολιορκημένοι από τις ορδές του Άξονα μάχονταν υπέρ βωμών και εστιών νησιτικοί και ταλαιπωρημένοι προσπαθώντας, μέσα στην παραφροσύνη των καιρών να διατηρούν και το θάρρος τους και το θιάσό τους με το ανεκδιήγητο ρεπερτόριό τους και την αισιοδοξία τους προσπαθούσαν να διατηρούν οι κάτοικοι των Επάλξεων σε στιγμές πανελλήνιας απελπισίας. Παρ' όλα αυτά πολλές φορές συνδράμουν τους αντάρτες για συντριβή των εισβολέων τότε που οι βόμβες των χωρικών ανακατεύονταν με τα κάποια ελάχιστα τρόφιμα.

Οι λειτουργίες του ιερέα Ντίνου, συμπαραστάτη των κατοίκων της ενορίας του, γίνονται μέσον μεταφοράς μηνυμάτων ενώ η Ασημίνα Μέσκαρη, μητέρα της Ρουμπίνης, της αφηγήτριας του μυθιστορήματος, εξασφαλίζει την επιβίωση των τριών παιδιών της χάρη στα τρόφιμα που της προμηθεύουν δύο Ιταλοί στρατιώτες και με το ύφασμα της ελληνικής σημαίας έραβε εσώρουχα για τα παιδιά της. «Το ίδιο θα 'κανε και ο Ρήγας Φερραίος, εάν είχε τα παιδιά του γυμνά»², λέει η Ασημίνα.

Από τον ημερήσιο τύπο μαθαίνουμε ότι ο Μάτεσις θεωρεί τη μετάφραση ως μια περιπέτεια όπου τίποτε δεν αφήνεται στην τύχη, αφού έχει ως πρωταγωνιστή τον ίδιο τον συγγραφέα ικανό να δώσει σημειώσεις «180 σελίδων στους μεταφραστές του»³.

Ο συγγραφέας διερωτάται «Τι μπορεί να σημαίνει για

¹ Jacques BOUCHARD: Bulletin Trimestriel n° 24 (C.T.L.) de l' Institut francais d' Athènes.

² ΠΑΥΛΟΣ ΜΑΤΕΣΙΣ: «Η μητέρα του σκύλου», σ. 18, εκδόσεις ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, 1990

³ ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ, ΨΙΘΥΡΟΙ, Σάββατο 12 Μαΐου 2001

τον μεταφραστή το Εγώ σκοτίστηκα. Πώς μεταφράζεται το Θα φάω ξύλο στα Γερμανικά; Φυσικά υπάρχουν τα άλλα και αυτά τα οποία προσδίδουν ιδιαίτερο ύφος. Τι γίνεται όμως με τις φράσεις που παραπέμπουν σε εκφράσεις της αρχαϊζουσας ή αρχαϊκές σε μια διαλεκτική μυθολογία της γραφής και του νοήματος»⁴;

Οι διηγήσεις της Ρουμπίνης, της αφηγήτριας, γίνονται ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες, γιατί το χιούμορ και οι υποβλητικές εικόνες ελκύουν τους αναγνώστες και το μαύρο χιούμορ διάχυτο μας παρασύρει προς το άγνωστο.

Η Ρουμπίνη προτίμησε το όνομα Ραραού με το οποίο την ονομάτισε μεταπολεμικά ένας ανάπηρος άνδρας ο οποίος επιβίωνε διότι είχε μετατραπεί σε επαγγελματία επαίτη.

Ο καναδός καθηγητής Jacques BOUCHARD έχει αποσπάσει το θαυμασμό του γαλλόφωνου κοινού, διότι κατάφερε να μεταφέρει στη μητρική του γλώσσα ένα δύσκολο κείμενο με πολλές παγίδες, σεβόμενος και τη στίξη του συγγραφέα και την αλλαγή των παραγράφων, τη μορφή και το ύφος του πρωτότυπου κειμένου, σεβάστηκε ο μεταφραστής και την αγραμματοσύνη των πολιορκημένων κατοίκων των Επάλλεων με όλες τις εκπλήξεις που έκρυβαν στη μεταξύ τους γλωσσική επικοινωνία.

«Πρόκειται για ένα μονόλογο α λα ελληνικά»⁵ γράφει η LIBÉRATION της 22^{ας} Φεβρουαρίου 1993 σ' ένα εκτενές άρθρο μιας σελίδας.

«Ποιητικός και ακαλλιέργητος, μωρολόγος και φωτεινός, ένας μονόλογος του πόνου»⁶ και συνεχίζει: «Η Ραραού δεν φοβάται τις επαναλήψεις, μιλάει, δεν γράφει, φοβάται να παραθέσει κύρια ονόματα όπως το δικό της, τα αλλάζει όλα για να μην αδικήσει. Ο Jacques BOUCHARD φημισμένος για τις μεταφράσεις του των πιο μεγάλων ελλήνων ποιητών κάνει θαύμα σ' αυτό το μακρύ οικείο μονόλογο(...) μιας πονεμένης ειλικρίνειας στις πιο οικείες της μυθοπλασίες»⁷, συνεχίζει ο

⁴ Ibid

⁵ LIBÉRATION, 22 Φεβρουαρίου 1993

⁶ Ibid

⁷ Ibid

κριτικός της LIBÉRATION Jean-Baptiste HARANG.

«Ο Παύλος Μάτεσις φαίνεται να έχει ζήσει σαν δικές του τις αναμνήσεις μιας άλλης»⁸, ενώ ο Δημοσθένης Κούρτοβικ μας λέει ότι «η Ραραού μιλάει ένα πολύ προσφιές στο Μάτεσι μείγμα λαϊκής και λόγιας γλώσσας που δεν είναι καθόλου πειστικό».

Κατά τη δική μου γνώμη πρόκειται για μια γλώσσα που μιλούσαν κάποιοι Έλληνες των επαρχιών της προπολεμικής περιόδου. Σήμερα η πρόοδος των γραμμάτων και της τεχνολογίας έχουν αλλάξει πολλά.

Στο περιοδικό MAD των Βρυξελλών της 2^{ας} Ιουνίου 1993 ο Michel GRODENT γράφει μεταξύ άλλων: «Η μητέρα του σκύλου» είναι η μουσικούλα που ακούγεται να παίζει θαυμάσια στη γαλλική κλίμακα ο μεταφραστής Jacques BOUCHARD»⁹.

Η μουσική λοιπόν διαποτίζει όλο και περισσότερο το έργο του Μάτεσι¹⁰, γράφει η Ελένη Πετάση στην ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ της 13^{ης} Φεβρουαρίου 1994.

Στο JOURNAL DE MONTREAL της 1^{ης} Ιουνίου 1993 διαβάζουμε «... είναι ένας πραγματικός λογόμυλος. Είναι ένας μονόλογος ο οποίος εκφέρεται με οικειότητα, τραγικός και μωρός μεταφρασμένος από τον Καναδό από το Κεμπέκ Jacques BOUCHARD (...) Είναι ένας από τους σπουδαιότερους ειδικούς της ελληνικής λογοτεχνίας μοντέρνας και σύγχρονης»¹¹.

Στο PRESSE των Βρυξελλών της 6^{ης} Μαΐου 1993 ο FOLCH-RIBAS αναφωνεί είναι «Σημαντικότατο»¹² (Enorme!).

Στο L'EXPRESS της 22^{ας} Απριλίου 1993 η Laurence LIBAN γράφει μεταξύ άλλων επαινετικών σχολίων: «Η μετάφραση αποδίδει με τρόπο αξιοθαύμαστο το ύφος του μυθιστορήματος, ασύστολο μέχρι την πρόκληση, σεμνότυφο και πονεμένο μέχρι την αγαλλίαση αυτή η αφήγηση μιας

⁸ Ibid

⁹ MAD, 2 Ιουνίου 1993 (BRUXELLES)

¹⁰ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 13 Φεβρουαρίου 1994

¹¹ JOURNAL DE MONTREAL 1^{ης} Ιουνίου 1993

¹² PRESSE, 6 Μαΐου 1993 (BRUXELLES)

απλής καρδιάς, είναι ένα υπέροχο τραγούδι για τη λαϊκή προσβεβλημένη ψυχή»¹³.

Στο DEVOIR de Montréal της 20^{ης} Μαρτίου 1993 ο FRED A. REED γράφει: «Σπάνια είναι τα βιβλία που δίνουν με πληρότητα το μέγεθος ενός λαού, μιας εποχής. Η μητέρα του σκύλου, το πρώτο μυθιστόρημα του θεατρικού συγγραφέα Παύλου Μάτεσι είναι ένα από αυτά. Με ύφος καταπληκτικό και αξιόπιστο, με λεκτική ενέργεια που αντλεί δυνάμεις τόσο μέσα στο όνειρο όσο και στον εφιάλτη της πραγματικότητας, έτσι όπως ήταν η ζωή της, η ζωή ενός τόπου η Παραού διηγείται τη ζωή της»¹⁴ και στο ίδιο περιοδικό LE DEVOIR de Montréal μεταξύ άλλων διαβάζουμε: «Σε μια υπέροχη μετάφραση με την υπογραφή J. Bouchard ο οποίος αποκάλυψε το ουσιαστικότερο μέρος του έργου του Εμπειρικού στο γαλλόφωνο κοινό το κείμενο του Μάτεσι αναβλύζει με όλο του τον αλλόκοτο οίστρο, τη δύναμη της αναπόλησης, την διαβρωτική της αλήθεια όπου το γέλιο που ανακουφίζει, αγγίζει-όπως στη μουσική του Μότσαρτ, το γέλιο των δακρύων της ανθρωπίνης τραγωδίας. Η μητέρα του σκύλου δηλώνει τα πρώτα βήματα στη διεθνή σκηνή ενός συγγραφέα με μεγάλο ταλέντο»¹⁵.

Ο κριτικός της L'HUMANITE της 24^{ης} Αυγούστου 1998 Pierre Barbancey γράφει: «Ίσως σας φανώ αιρετικός, αλλά νομίζω ότι ενίοτε ο ήχος είναι πιο σημαντικός από το νόημα»¹⁶.

Στη MONDE της 9^{ης} Απριλίου 1993 διαβάζουμε «Σαν τον Faulkner στο Ήχος και Μανία ο Μάτεσις δίνει το λόγο στους πτωχούς τω πνεύματι σαν την Έλσα Morante στο μυθιστόρημα La Storia, ο συγγραφέας ρίχνει στην Ιστορία το βλέμμα των αδυνάτων και των ταπεινωμένων. Με τη Μητέρα του σκύλου ή το Παιδί της Σκύλας μας δίνει αμέσως ένα έργο πολύ δυνατό το οποίο αν και στηριγμένο στην πρόσφατη Ιστορία της Ελλάδας ξεπερνάει κατά πολύ τα σύνορά της. Αυτό το μυθιστόρημα στο οποίο ο συγγραφέας έχει βάλει όλη

¹³ L'EXPRESS, 22 Απριλίου 1993

¹⁴ DEVOIR de Montréal, 20 Μαρτίου 1993

¹⁵ Ibid

¹⁶ L'Humanité, 24.8.98

την τέχνη της σκηνης, μας προσφέρει ένα θέαμα απογυμνωμένο από κάθε ψευδαίσθηση»¹⁷, γράφει μεταξύ άλλων η Lucile Farnoux στη MONDE της 9^{ης} Απριλίου 1993.

Πώς κατάφερε ο μεταφραστής να κάνει μια τόσο επιτυχημένη μετάφραση σ' ένα τόσο ιδιόμορφο και ποιητικό συγχρόνως μυθιστόρημα;

Κατ' αρχήν οφείλουμε να κάνουμε κάποια σχόλια στη μετάφραση του συγκεκριμένου μυθιστορήματος και λέμε 1^ο ότι ο τίτλος μεταφέρεται στα γαλλικά αντεστραμμένος. Ο αρχικός τίτλος του βιβλίου ήταν: «La mère du Cabot»¹⁸, «Η μητέρα του σκύλου». Αυτό μαθαίνουμε από το 9^ο τεύχος του Κέντρου Λογοτεχνικής Μετάφρασης το οποίο εξέδιδε το γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών. Πώς λοιπόν και γιατί η μητέρα του σκύλου μεταβάλλεται σε σκύλα; Εδώ βλέπουμε τον ρόλο των δύο πρωταγωνιστών του μυθιστορήματος να αντιστρέφονται. Ας παρακολουθήσουμε τη σκέψη του συγγραφέα:

Τη μητέρα «τη συνέλαβε το παραλήρημα» γράφει ο Μάτεσις και βροντοφώναζε εξαγριωμένη εκείνη τη φρικτή μέρα της διαπόμευσης μετά τη συντριβή των δυνάμεων του εχθρού: «Διώχτε το, Διώχτε το Σκυλί, πάρτε αποδώ αυτό το Σκυλί που με πήρε από κοντά, διώχτε - τι γυρεύει ο Σκύλος, δεν είμαι η Μητέρα του»¹⁹.

Ο μεταφραστής μεταφράζει: «Et alors le délire s'empara de sa mère et elle se mit à crier: «Chassez-le, chassez le cabot, enlevez-moi de là ce cabot qui me court après, chassez-moi ça - qu' est -ce qu'il veut ce cabot, je suis pas sa Mère». et elle délirait sans rire»²⁰.

Το παιδί σ' ένα νευρικό παροξυσμό μην μπορώντας να συγκρατηθεί μεταβάλλεται σ' ένα ζώοδες πλάσμα η φωνή του οποίου δεν είναι ανθρώπινη αλλά σκυλίσια και «έβγαζε αφρούς από τα μάτια». Επομένως η μεταβολή του τίτλου δεν

¹⁷ **Le Monde**, 9 Απριλίου 1993

¹⁸ C.T.L. (τεύχος 9^ο)

¹⁹ ΠΑΥΛΟΣ ΜΑΤΕΣΙΣ: Η μητέρα του σκύλου, σ.164, εκδόσεις ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ, 1990

²⁰ PAVLOS MATESSIS traduit par J. BOUCHARD L'Enfant de Chienne, p. 159, ed. GALLIMARD, 1993

είναι η καταλληλότερη γι' αυτό το τόσο πιστά μεταφρασμένο μυθιστόρημα. Δεν γνωρίζω το σκεπτικό του μεταφραστή ούτε την αποδοχή αυτής από τον συγγραφέα, αλλά υποθέτω ότι για έναν επαρκή αναγνώστη αυτό το ερώτημα τίθεται αναμφισβήτητα. Ίσως επεδίωξαν να δώσουν έμφαση στην αφηγήτρια της Ιστορίας τη Παραού, την κόρη της Ασημίνας Μέσκαρη, εκτός εάν υποθέσουμε ότι η σκυλίσια έκφραση του παιδιού συμπαρασύρει και τη γεννήτριά του αποδίδοντάς της τα χαρακτηριστικά ενός ζώου το οποίο έφερε στον κόσμο ένα άλλο ζώο. Υποθέτω ότι μόνο σε τέτοια περίπτωση θα μπορούσε να δικαιολογηθεί η μεταβολή του πρωτότυπου τίτλου του μυθιστορήματος.

Δεύτερο σχόλιο είναι η μετάφραση της λέξης Επάλξεις σε Megalocastro. Η μεταφορική έννοια των Επάλξεων στα ελληνικά είναι ο μέχρι θανάτου αγώνας για την εκπλήρωση ιδανικών. Η λέξη Megalocastro μπορεί να εμπεριέχει την Ιδέα των Μεγάλων συρράξεων οι οποίες όμως δεν εμπεριέχουν υποχρεωτικά και ιδεολογικούς στόχους.

Τρίτο σχόλιο σημαντικό είναι η αντικατάσταση του Εθνεγέρτη Ρήγα Φερραίου, γνωστού και από το περιβόητο ποίημά του Θούριος με το όνομα του κοσμοκράτορα Μεγάλου Αλεξάνδρου, γνωστού παγκοσμίως.

Στο συγκεκριμένο σημείο ο μεταφραστής θα έπρεπε να αναφέρει τον Ρήγα Φεραίο, να υποσημειώσει συγχρόνως τη σπουδαιότητα και το ρόλο του Εθνεγέρτη Ρήγα, ώστε το γαλλόφωνο κοινό να πληροφορείται για τους ήρωες της Ελληνικής Επανάστασης του 1821, τόσο σημαντικής για τη σημερινή Ελλάδα.

Τα θετικά σημεία της εν λόγω μετάφρασης αναφέρονται στα εξής:

1^ο Στην επιτυχία της μετάφρασης ιδιωματικών προτάσεων, παρομοιώσεων ή προσωποποιήσεων.

2^ο Στην επιτυχή μετάφραση των ενσωματωμένων στην αφήγηση διαλόγων οι οποίοι αρχίζουν από τη σελίδα 10, δηλαδή από την αρχή, και φθάνουν στη σελίδα 112 (εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων), ενώ από τη σελίδα 112 έως τη σελίδα 238 οι διάλογοι έχουν τη γνωστή μας μορφή.

3^ο Στην επιτυχή απόδοση των φράσεων οι οποίες

περιέχουν λέξεις όπως μωρή, ρε, καλέ, πλην, άσε που... και οι οποίες δεν είναι δυνατόν να βρουν το απόλυτο ισοδύναμο από τη γλώσσα εκκίνησης στην γλώσσα άφιξης.

4^{ον} Η αντιστροφή του υποκειμένου στο πρωτότυπο, συνήθης μέχρι τη σελίδα 50 τουλάχιστον, δεν ακολουθείται από τον μεταφραστή και δεν αποδυναμώνει το κείμενο. Η αντιστροφή του υποκειμένου για λόγους μουσικότητας είναι φαινόμενο το οποίο συναντούμε στη Γαλλική Λογοτεχνία από την εποχή του André Pieyre de Mandiargues τουλάχιστον, τιμημένου με το βραβείο Concourt του έτους 1968.

Θα παραθέσουμε ενδεικτικά παραδείγματα αρχίζοντας από το πρώτο σημείο.

Παρουσίαση των ιδιωματικών εκφράσεων, παρομοιώσεων,
προσωποποιήσεων.

Ενδεικτικά παραδείγματα

- σ. 9 Κάνε νόμο τρόπο να μου αγοράσεις τάφο ισόβιο,
 p. 9 Fais des pieds et des mains pour m'acheter une concession à
vie.
- σ. 15 Και μόλις έφθασα στο Σιντριβάνι είχαν λυθεί τα
πόδια μου από την προσδοκία του φόβου.
 p. 15 Et quand je suis arrivée au «Fontaine», j'avais les
jambes comme du coton à force d'avoir peur.
- σ. 20 Η μητέρα μου ήταν νοικοκυρά, από 'κείνη το'χω κι
εγώ τάλε κουάλε.
 p. 20 Ma mère était une ménagère hors pair, c'est d'elle que je
 tiens ça, telte mère telle fille.
- σ. 12 Δύο κλωστές μου έριξε, χαρά στο πράγμα.
 p. 12-13 Il m'a donné deux coups de pied, ça lui a fait une belle
jambe.
- σ. 27 ψυχασάββατα
 p. 27 le jour des morts
- σ. 29 Η κυρία Canello ήταν ψηλή σαν άνδρας, περπατούσε
κι έτριζε ο τόπος.
 p. 29 Madame Canello était grande comme un homme, quand
elle marchait le parquet craquait.
- σ. 57-58 Μωρέ έπινα γάλα στη στάνη σαν δενδρογαλιά, έλεγε
 η κυρία Κανέλλω, ενώ βύζαινε το μωρό, κατσαμπλιά
μου εσύ, ρούφα, του έλεγε.
 p. 56 Ma fille je buvais du lait à la bergerie, une vraie
 couleuvre, nous disait madame Canello, alors qu'elle
 donnait le boire au petit. Mon avorton, tête, qu'elle lui
 disait.
- σ. 64 Η γειτονιά αγριεμένη από την πείνα.
 p. 62 Le quartier était aux abois à cause de la famine.
- σ. 67 ... με την Κατοχή ποιος να κάνει τα χατίρια των
νεκρών.
 p. 65 ... sous l'Occupation qui pouvait faire des extra pour les
morts.
- σ. 70 ... δεν είναι του πεθαμού, λέει, μη σκουίζετε.

- p. 69 ... il n'est pas à l'article de la mort inutile de piailler.
- σ. 73 Εξάλλου κάνεις γάζι και τα εξωτικά τρόφιμα.
- p. 71 A part ça on examine aussi les mets exotiques.
- σ. 76 Και να φωνάζουν Μανώλαρος Μανώλαρος της μάνας σου ο κώλαρος έκραξαν κάτι αντιφρονούντες και φάγαμε ξύλο μέχρι τρίτης γενεάς.
- p. 74 Et ils criaient, Manolaros, Manolaros et ta mère la rosse! Ont gueulé quelques dissidents, et ils ont reçu une raclée telle qu'ils vont s'en souvenir jusqu'à la troisième génération.
- σ. 80 Θηρίο ο άνθρωπος.
- p. 80 Formidable l'être humain.
Το Quel monstre l'être humain δεν θα μπορούσε να αποδώσει τη θετική του έννοια.
- σ. 86 Η κυρία Κανέλλω είχε και μια αδελφή στο ράφι, τη Γιαννίτσα. Ήταν ο καημός τους.
- p. 84 Madame Canello avait aussi une sœur laissée pour compte, Yannick. C'était leur crève-cœur.
- σ. 88 Δίπλα στο ποτάμι, δύο γάτες παραμόνευαν μπας και ξενερίσει κανένα βατράχι να το βουτήξουν.
- p. 85 A côté de la rivière, il y avait deux chats qui guettaient voir si une grenouille n'allait pas sortir de l'eau pour l'attraper.
Μια από τις πολλές ιδιαίτερα επιτυχημένες εικόνες.
- σ. 87 Η δεσποινίς Σαλώμη είχε και λόγους βέβαια: είχε ήδη μπει στις γεροντοκόρες από προπολεμικώς, ήταν αδύνατη, μαύρη και γκαγκανιασμένη με αράπικο μαλλί και μάτια σαν τον κώλο της κότας.
- p. 84 Mademoiselle Salomé avait bien sûr ses raisons: elle était déjà venue grossir les rangs des vieilles filles avant la guerre, elle était maigrichonne, noireude et décharnée, les cheveux crépus, de ces jeux petits comme un cul de poule.
- σ. 87 Δεν προλάβαμε να τους ξεπροβοδίσουμε λακίσανε σκαστοί.
- p. 85 On n'a pas eu le temps de les escorter, ils ont pris la poudre d'escampette en cachette.
- σ. 108 Αντί να βράσει το αυγό της αυτή, πασάλειψε την

επιδερμίδα της. Και να πεις επιδερμίδα, ήμαρτον!
Τέλος ας δείξω μακροθυμία. Επειδή με προίκισε η
φύσις με δέρμα και άλλα προσόντα δεν πρέπει να
μιλάω αγέρωχα για τα κουσούρια που έχει ο πλησίον
μου.

- p. 106 Au lieu de faire bouillir son oeuf, elle s'en était enduit
l'épiderme. Même de parler d'épiderme c'était un péché!
Enfin montrons-nous magnanime. Ce n'est pas que la
nature m'a dotée d'une peau magnifique et d'autres
qualités qu'il faut que je parle avec superbe pour les
défauts de mon prochain.
- σ. 110 Όταν όμως έπιανε η Άνοιξη η ρημάδα, οι Γερμαναράδες
στέκανε μπάστακες δίπλα στην μπάρα κι αρχίζανε τα
σμπάρα έτσι και άκουγαν βήματα από μακριά.
- p. 108 Mais quand arrivait ce merdier de printemps, les Boches
se tenaient droit comme des piquets près de la barre et
ouvraient le feu dès qu'ils entendait le feu des pas au loin.
- σ. 116 Της τα 'ούρε πολύ πονεμένη η δεσποινίς Σαλώμη.
- p. 113 Très éprouvée mademoiselle Salomé lui a passé un savon.
- σ. 118 ... αλλά θου Κύριε
- p. 115 ... mais muselle Seigneur
- σ. 119 Όσο κοντεύαμε στο πρώτο ναρκοπέδιο του Θανάση
τόσο με ζώνανε τα φίδια.
- p. 116 Plus on s'approchait du premier champ de mines de
Thanassis plus j'avais la puce à l'oreille.
- σ. 137 ... (είχε μάθει τα ελληνικά μια χαρά, ούτε Πελοποννήσιος
να ήταν πια).
- p. 133 ... (il avait appris le grec à la perfection, un vrai plouc
du Péloponnèse).
- σ. 234 ... Παραού, ένας θαυμαστής σου σε περιμένει άντε σου
'φέξε και σένα.
- p. 224 ... Raraou un de tes admirateurs t'attend, grouille, c'est
ta chance il était temps.

NOTE: Στις σελίδες 26, 36, 43, ο μεταφραστής έχει παραλείψει
φράσεις ίσως γιατί υπερφόρτωναν το νόημα της φράσης ή της
παραγράφου.

Παρουσίαση των: Και ας ... και άσε, Άσε, Άσε που

Οι παραπάνω εκφράσεις αποδίδονται συνήθως με το avoir beau, με το puis ή το sans compter ή το laisse και απαρέμφατο ή με αρνητική πρόταση.

Οι φράσεις στο σύνολό τους

- σ. 21 Στις γωνιές είχε φρέσκιες αραχνοφωλιές, κι ας ασβεστώναμε κάθε Σάββατο, κι άσε κάθε μέρα σάρωμα.
- p. 20 Dans les coins il y avait des toiles d'araignée toutes fraîches, on avait beau mettre de la chaux tous les samedis, et tous les jours passer le balai.
- σ. 40 ... άσε που αγαπούσε τη γυναίκα του.
- p. 40 ... et puis il aimait sa femme.
- σ. 40 Άσε που στο μεταξύ είχανε πιάσει κάτι βροχές αφύσικες.
- p. 39 Sans compter qu'entre-temps on avait eu de ces pluies extraordinaires.
- σ. 112 Στο δικό μας το σπίτι οι κουρελούδες ήταν απαραίτητες, επειδή το χώμα κράταγε πάντα υγρασία, νοτερό άσε κείνα τα βλαστάρια που όλο φύτρωναν στις γωνιές και κάτω από το κρεβάτι.
- p. 109-110 Chez nous, les tapis de chiffons étaient indispensables, parce que le sol gardait toujours de l'humidité ça suintait; sans compter les pousses qui germaient continuellement dans les coins et sous le lit.
- σ. 116 -Άκου να σου πω, κυρά μου, της λέει, δεν με φτάνουν οι τύψεις μου που καρύδωσα το αθώο πουλί; Άσε που με καταδάγκωσε.
- p. 113 -Ecoute donc un peu, ma p'tite dame, qu'elle lui dit, ça suffit pas que j'ai des remords d'avoir étranglé un oiseau innocent? Sans compter qu'il m'a mordue très fort!
- σ. 114 Άσε που βγαίνοντας οι Ιταλοί από την πόρτα τους καταπλέει βίζιτα η κυρία Κανέλλω μ'ένα ζεμπέλι τζοχιά και μυρόνια.
- p. 111 Sans compter qu'au moment où les Italiens allaient sortir madame Canello s'amenait en visite portant un cabas d'herbes sauvages.

- σ. 113 Άσε πια αυτή τη σακούλα στον καβάλο, τι θα βάλουνε μέσα, μπόμπες;
- p. 110 Sans compter cette poche le califourchon, qu'est-ce qu'ils vont mettre là -dedans, des bombes ?
- σ. 148 ... μωρ' δεν πάω εγώ σε Αιγαίον και αηδίες, ας το διαφημίζουν, τόσοι πέθαναν εκεί, άσε που μπορεί και να 'χουν βρικολακιάσει.
- p. 144 ... eh! bien moi dans l'Egée et autres sornettes pas question que j'aïlle, ils ont beau en faire la réclame, ...
- σ. 174 ... τι κάνεις έτσι Ζωή, άσε τα κορίτσια να ξεσκάσουν!
- p. 169 ... qu'est-ce que tu as à redire Zois, laisse donc les filles se donner du bon temps !
- σ. 121 -Άσε τα ελληνόπουλα ρε!
- p. 118 - Touche pas à la Grecque, toi! qu'elle lui fait.

Παρουσίαση της εκφοράς του ευθέως λόγου ενσωματωμένου.

στην πρόταση

Ενδεικτικά παραδείγματα

- σ. 12 Με κορόιδευε μάλιστα ένας θιασάρχης πέρυσι, τι να σε κάνω ρε Ραραού εσένα στην Επιθεώρηση, εμείς τώρα λέμε αισχρολόγα και συ είσαι θεούσα.
- p. 12 Un directeur de troupe se moquait de moi justement l'année dernière, qu'est-ce que tu veux que je fasse de toi pauvre Raraou dans la revue, nous, on est là à dire des obscénités et toi tu es dévote.
- σ. 13 Τότε μίλησε ο πατέρας μου και του λέει δεν σ'αναγνωρίζω για γιο μου, ούτ' εγώ σ'αναγνωρίζω, ρε αντερά, λέει ο Σωτήρης ο αδελφός μου. Τότε να βρεις άλλον πατέρα του λέει ο πατέρας μας και μπήκε σπίτι.
- p. 13 Alors mon père a parle et lui a dit, je te reconnais pas pour mon fils, moi non plus je te reconnais pas père, espèce de tripier, lui a dit mon frère Sotiris. Trouve-toi alors un autre père, lui a dit notre père et il est entré dans la maison.
- σ. 14 ... με φωνάζει την εικοστή έκτη ο παπα-Ντίνος, εσύ που είσαι καλό παιδί, μου λέει, θα μου κάνεις ένα

- θέλημα, αλλά μην το μαρτυρήσεις πουθενά.
- p. 14 ... le vingt-sixième jour le père Dinos m'a appelée, toi qui es une bonne fille, qu'il me dit, tu vas me faire une commission, mais dis rien à personne.
- σ. 28 Και προτού πέσουμε, λέω μαμά θέλετε να χύσω έξω τ'απόνερα της λεκάνης; Όχι μου λέει, είναι δική μου δουλειά. Και μου είπε ευχαριστώ.
- p. 27 Alors avant d'aller nous coucher, j'ai dit, maman voulez-vous que je jette l'eau de la baignoire dehors? Non, qu'elle m'a dit c'est mon affaire. Et elle m'a dit merci.

Παρουσίαση του μωρή (στο σύνολό του)

Τα μωρή του μυθιστορήματος μεταφράζονται με το eh! με το espèce de, με το ma chère, ma fille, με το voyons donc, ma pauvre, με το He! με το idiote, eh bien ή με το maudite(s) αναλόγως του νοήματος της φράσης και σπανιότατα θεωρείται λέξη περιττή και παραλείπεται.

- σ. 16 ... μωρή Ρίτα, πάλι σου στέλνει πεσκέσι ο παπάς φωνάζει (το γκαρσόν).
- p. 16 ... eh! Rita, encore un petit cadeau que t'envoie le curé qu'il lui crie.
- σ. 33 ... σκάσε μωρή Ασημίνη, ας' το να διαδίδεται, μη σε υποψιαστούνε τρομάρα σου.
- p. 33 ... ferme-la Assimina, laisse courir la rumeur, pour pas qu'on me soupçonne sinon gare à toi !
- σ. 46 ... άκου μωρή μην κρίνετε, όλους τους χωράει ο ναός.
- p. 45 ... eh! toi, ne jugez pas, l'église est assez grande pour tout le monde.
- σ. 51 Μωρή παλάβωσες μπιτ, της λέει η κυρία Κανέλλω, αυτό χωράει τρεις μέσα.
- p. 49 As-tu perdu l'esprit, lui dit madame Canello, il y a là de la place pour trois.
- σ. 57 Μωρέ έπινα γάλα στη στάνη σαν δενδρογαλιά, μας έλεγε η κυρία Κανέλλω...
- p. 56 Ma fille je buvais du lait à la bergerie, une vraie

couleuvre, nous disait, madame Canello..

σ. 65 -Πρόσεχε πως μιλάς μαντάμ, φωνάζει μια κόρη Λιακόπουλου, γιατί θα σε καταγγείλω στην Κομμουντατούρ!

-Κάντ'το μωρή γχιόσα, της φωνάζει η κυρία Κανέλλω. Μια μέρα δρόμο είναι οι αντάρτες.

p. 63 -Fais attention à tes paroles, ma petite dame, crie une des filles Liakopoulos, parce que je vais te dénoncer à la Kommandantour!

-Fais-le donc, espèce de poufiasse, lui crie madame Canello. Les partisans sont à une journée d'ici.

σ. 68 Γυρίζει τότε εκείνη κατά τον Γερμανό ατρόμητη (μωρέ ήμουννα χεσμένη απ'το φόβο μου, μου είπε δεκαετίες μετά) και τον αρχίζει στο βρόσιμο.

p. 67 Elle se tourne alors dans la direction de l'Allemand sans frémir (ma chère j'avais fait dans ma culotte tellement j'avais la trouille, qu'elle m'a dit des décennies plus tard) et elle se met à l'engueuler.

σ.75 Και υπουργός του φωνάζαμε.

Μωρέ και βουλευτής μου φτάνει, μας κάνει από το μπαλκόνι του, φτάνει να πάω στην Αθήνα, με καρτερούν κώλοι ατρύπητοι εκεί πέρα.

p. 73 Et aussi ministre, qu'on lui criait.

Voyons donc député ça me suffit, qu'il nous a fait de son balcon, suffit que j'aille à Athènes y a des culs sans piqures qui m'attendent là-bas.

σ. 77 Μωρή Ασήμω, έλεγε στη μητέρα μου ο Μανώλαρος, είσαι γυναίκα ήρωος.

p. 75 Ma chère Assimina, disait Manolaros à ma mère, tu es la femme d'un héros.

σ. 80 -Ασημίνα, της είπε το απόγευμα πίσω από το παγκάρι, καλά το «άλλο» σ' αυτό εγώ προσωπικώς σου έχω δώσει άφεση, με προσωπική μου ευθύνη. Είναι αμαρτία, αλλά σε παίρνω απάνω μου. Όμως, μωρή, πώς επιτρέπεις να σε φιλάνε άνθρωποι που τρώνε βατράχια!

p. 78 -Assimina, qu'il lui a dit l'après-midi derrière le banc d'œuvre, passe pour l'«autre chose»; pour ça je t'ai

- donné personnellement l'absolution, sur ma responsabilité personnelle. C'est un péché, mais je m'en porte garant. Ma pauvre, comment permets-tu à des gens qui mangent des grenouilles de t'embrasser!
- σ. 79 Πάντως και η κυρία Κανέλλω της το είχε συμβουλεύσει της μάνας μου να μη μαυροφορέσει. Άλλο αγνοούμενος, Ασημίνα, της είπε, άλλο νεκρός. Άσε το πένθος μωρή, γιατί να μαυρίσεις την καρδούλα των παιδιών σου; Χώρα το έξοδο!
- p. 76 Toujours est-il que même madame Canello avait conseillé à ma mère de ne pas porter le deuil. Disparu c'est une chose, Assimina, lui a-t-elle dit, mort c'en est une autre. Laisse tomber le deuil, chère, pourquoi chagriner le cœur de tes enfants? En plus des frais!
- σ. 86 Μωρή μαμά μουρλαθήκατε τι τριάντα εφτά καλέ...
- p. 84 Pauvre maman êtes-vous tombée sur la tête qu'elle lui fait qu'est-ce que c'est ça trente sept ans...
- σ. 97 -Καλέ! Μωρή Ρουμπίνη! Εσύ δεν είσαι; Ρουμπίνη; Ήταν η δεσποινίς Σαλώμη.
- p. 95 -Holà! He! Roubini! C'est -ti toi? Roubini? C'était mademoiselle Salomé.
- σ. 113 Μωρή αχόρταγη, τι τα φτιάχνεις τόσο θεριακωμένα και χαραμίζεις το μαλλί, φώναξε η αδελφή της.
- p. 110 Espèce d'affamée, pourquoi tu les fais de si grande taille, tu gaspilles la laine, lui criait sa sœur.
- σ. 119 -Που πας, μωρή, με βάτες καταμεσήμερο, λέει η Σαλώμη.
- p. 116 -Où c'est que tu vas, idiote, avec des épaulettes en plein-midi, qu'elle dit à Salomé.
- σ.122 -Μωρή τσαούσα, άσε το ξένο παλικάρι ήσυχο, δώσ'του πίσω την καραμπίνα του, τι τη θες, τρεις έχουμε χωμένες πάνω στο ταβάνι, λέει η Ασημίνα.
- p. 119 -Espèce de garce, laisse le gars tranquille, redonne-lui sa carabine, qu'est-ce que ru veux en faire, on en a trois de cachées dans le plafond, dit Adriana.
- σ. 130 -Μωρή ανήθικη κάνει στη Μαρίνα, τι έκανες, δε φοβήθηκες Θεό μωρή! Καπνίζεις.
- p. 126 Espèce de dépravée, qu'elle fait à Marina qu'est-ce que

t'as fait là, t'as donc aucune crainte de Dieu, toi! Tu fumes!

σ. 146 ... καλύψου μωρέ σατανά, ακούω την κυρία Κανέλλω να του φωνάζει...

ρ. 142 ... couvre-toi bon sang de diable, que j'entends madame Canello lui crier...

σ. 148 ... μωρ' δεν πάω εγώ σε Αιγαίον και αηδίες, ας το διαφημίζουν, ...

ρ. 144 ... eh! bien moi dans l'Egée et autres sornettes pas question que j'aïlle, ils ont beau en faire la réclame,...

σ. 147-148 Μου έβγαλε και μένα πιστοποιητικά γεννήσεως ο βουλευτής μας ο κύριος Μανώλαρος, δύο μάλιστα. Το ένα με μείον οχτώ χρόνια, παρ'το μωρή, μου λέει, θα σου χρειαστεί στο μέλλον.

ρ. 143 A moi aussi, notre député monsieur Manolaros m'a fait émettre des certificats de naissance, deux même. L'un avec huit ans en moins, prends-le voyons, me dit-il, il te sera utile pour l'avenir.

σ. 148 ... βλέπω έξω κάμποσους νεκρούς και την κυρία Κανέλλω, η περιέργεια αυτής άλλο πράγμα! Είχανε ξεμυτίσει οικογενειακώς απ'το κατώι. Τι κάνατε, μωρή Ρουμπίνη, μου λέει, ζήσατε; Κι εμείς εζήσαμε.

ρ. 144 ... j'aperçois dehors un tas de cadavres et madame Canello, quelle curiosité elle, insatiable! Ils avaient toute la famille mis le nez hors de leur cave.

Comment ça va, chère Roubini, qu'elle me dit, vous avez survécu? Nous autres aussi, on est vivants.

σ. 169 Μια μέρα καταπλέει η Κανέλλω, μένα αλφαβητάριο πρώτης Δημοτικού, των παιδιών της. Μωρή Ρουμπίνη, μου λέει, αφού έμεινε δίχως φωνίτσα, να της μάθεις λίγα γράμματα, να έχετε μια συνεννόηση.

ρ. 164 Un jour Canello s'amène avec un abécédaire de première année, à ses enfants.

Roubini, me dit-elle, puisqu'elle est restée sans le moindre filet de voix, montre-lui un peu ses lettres, pour vous comprendre.

σ. 174 Γκάριζε ο πατέρας τους από την κάμαρή του σαν άκουγε τους Ιταλούς ν'ανεβαίνουν την ξύλινη σκάλα

- τους (έτριζε πολύ) και έλεγε, μωρή πουτάνες, σεβαστείτε την πατρίδα, θα πάτε στην κόλαση.
- p. 169 Leur père rugissait de sa chambre quand il entendait les Italiens monter leur escalier de bois (qui craquait beaucoup) et il disait, maudites putains respectez votre patrie, vous irez en Enfer.
- σ. 203 -Σου είπα, μωρή ραχιτικιά, να μη με λες σακάτη, λέει αυτός.
- p. 197 Je t'ai dit, maudite maigrichonne, de ne pas m'appeler estropié, dit-il.
- σ.210 Φόρτσα μωρή Παραού. Παραού θηρίο ανήμερο.
- p. 203 Un coup de cœur, chère Raraou, fauve indomptable de Raraou.

To Pe

Τα ρε στο σύνολό τους, αποδίδονται κατά την έννοια της φράσης, συνήθως με το eh!, το hein, το espèce de..., με το pauvre, με το chère ή το ma vieille, με το voyons και σπανιότατα παραλείπεται δύο ή τρεις φορές στο όλο μυθιστόρημα.

- σ. 12 «Με κοροΐδευε μάλιστα ένας θιασάρχης πέρυσι, τι να σε κάνω ρε Παραού εσένα στην επιθεώρηση»;
- p. 12 Un directeur de troupe se moquait de moi; justement l'année dernière, qu'est-ce que tu veux que je fasse de toi, pauvre Raraou dans la revue?
- σ. 13 ... δεν είσαι άντρας εσύ ρε δεκατριών χρόνων παιδί.
- p. 13 ... t'es pas un homme toi, un gamin de treize ans.
- σ. 13 ... ούτ'εγώ σε αναγνωρίζω για πατέρα, ρε αντερά, λέει ο Σωτήρης ο αδελφός μου.
- p. 13 ... moi non plus je te reconnais pas pour père espèce de tripier lui a dit mon frère Sotiris.
- σ. 47 ... αλλά ο θιασάρχης μου λέει, ρε συ Παραού, εσύ στη θέση του μυαλού έχεις μια κουφάλα!
- p. 46 ... mais ensuite le directeur de la troupe m'a dit, toi Raraou, t'as un creux à la place de la cervelle!
- σ. 65 Δεν θα φάμε εμείς τις πατάτες ρε άτιμε, πατάει η Κανέλλω τη φωνή.
- p. 63 C'est pas nous autres qu'on va manger les patates

espèce de salaud, se met à hurler Canello.

- σ. 68 Εσείς ρε τι είσαστε; Έθνος είσαστε; Φυλή είσαστε;
- p. 66 Et vous hein qu'est-ce que vous êtes? Vous êtes une nation? Une peuplade voilà ce que vous êtes!
- σ. 72 Άμα θυμάμαι το επεισόδιο με τις πατάτες και τις καλτσοδέτες και βλέπω τις δικές μου ζαρτιέρες απλωμένες σε σκοινάκι πάνω από την μπανιέρα (έχω και δεύτερο ζεύγος) λέω, ρε παιδάκι μου τι ανέσεις έχουμε οι σημερινές κοκέτες για να κατακτήσουμε την καρδιά του αντρός.
- p. 70 Lorsque je me rappelle l'épisode des patates et les jarretières et que je vois mes propres jarretières étendues sur la corde au-dessus de la baignoire (j'en ai même une seconde paire) je me dis, ma vieille quelles commodités nous avons nous les coquettes d'aujourd'hui pour conquérir le cœur de l'homme.
- σ. 75 Θα με πληρώσεις με την ψήφο σου, ρε μπαγάσα, έλεγε στον ετοιμοθάνατο, άμα βάλω για βουλευτή.
- p. 73 Tu me payeras en votant pour moi veille canaille, disait-il au moribond, quand je me présenterai comme député.
- σ. 77 Ρε Ασημίνα, της λέει, δεν το έχεις πάρει χαμπάρι πως δικαιούσαι παράσημο.
- p. 75 Chère Assimina, t'as pas réalisé que t'as droit à une médaille.
- σ. 78 (Ο κ. Μανώλαρος ο γιατρός)... ασ'το ρε Ραραού, μου λέει (είχε συνηθίσει πλέον κι αυτός το καλλιτεχνικό μου όνομα), ασ'το, η μακαρίτισσα θα μας είναι χρήσιμη και μετά θάνατον.
- p. 76 ... laisse-le (le livret) chère Raraou, qu'il me dit laisse-le, la défunte nous sera utile même après sa mort.
- σ. 101 ... ρε Διομήδη, λέει του πατέρα μου, η κόρη σου κάνει για το ρόλο...
- p. 98 ... hé Diomidis, qu'elle dit à mon père, ta fille fait l'affaire pour le rôle.
- σ. 114 ... αχ ρε Θεούλη μου πάλι χειροβομβίδες! (λέει η Μαρίνα)
- p. 111 ... ah! doux Jésus, encore des grenades! (dit Marina)
- σ. 121 Η Κανέλλω να κοιτάει πως να τα συμβιβάσει, η

- Μαρίνα να φωνάζει κάτω τα ξερά σου ρε, η κυρία Αντριάνα λιποθυμάει...
- p. 117-118 Canello cherche un moyen d'arranger les choses, Marina crie, bas les pattes toi!, madame Adriana perd connaissance...
- σ. 121 -Άσε τα ελληνόπουλα ρε! του κάνει.
- p. 118 Touche pas la Grecque, toi! qu'elle lui fait.
- σ. 113 ... ρε συ κύριε, ακόμη με ξύλα το κινείς το αμάξι;
- p. 114 ... eh! toi monsieur, tu fais encore fonctionner ta voiture au bois?
- σ. 142 Ρε, κάνει ο Φανούλης μας, κοιτάτε και κάτι απίδια.
- p. 138 Eh! fait notre petit Fanis, regardez-moi les poires là-bas.
- σ. 172 ... πήγαινε ρε και ξελάγκωσέ τον του παραγγέλνει του Χίτη.
- p. 167 ... vas-y donc le déterrer qu'elle a retroqué au facho (la femme Chryssafis).
- σ. 172 ... σκάσε ρε, του φώναξε.
- p. 167 ... ta gueule toi, qu'il lui criait.
- σ. 190 Ο ανάπηρος στην αρχή θύμωνε, με ρεξιλεύεις ρε νούμερο, της έλεγε, είμαι σοβαρός επαγγελματίας εγώ!
- p. 185 L'infirmier au commencement se fâchait, tu me ridiculises, espèce de cloche, lui disait-il, je suis un professionnel sérieux moi.
- σ. 210 ... είδες ρε Παραού που είχα δίκαιο δεν είναι πιο σύντομα από τούτο το δρόμο, λέει στη Παραού ο σακάτης.
- p. 202 ... t'as vu hein que j'avais raison, c'est pas plus court par ce chemin? dit l'estropié à Raraou.
- σ. 206 «Πλησιάζοντας προς τα μαγέρικα, ρε σεις, λέει στις δύο γυναίκες του ο σακάτης για κοιτάτε αυτόν που κουβαλάει μια γυναίκα στην πλάτη.
- p. 199 En s'approchant des gargotes l'estropié dit à ses deux femmes, eh! vous autres, regardez-moi donc celui-là qui trimbale une femme attachée sur son dos.
- σ. 215 -Δεν βλέπω τίποτα, περδίκι είσαι ρε Ασημίνα, λέει ο κύριος Μανώλαρος.
- p. 207 -Je ne vois rien, tu te portes comme un charme Assimina,

dit monsieur Manolaros.

σ. 220 -Που ν'ακούσεις, ρε με τέτοιο σαματά που κάνει το μηχανήμα, είτε ο άλλος. Τι φωνές μου λες, ρε, αλαφροίσκιωτος είσαι; Άντε φύγαμε.

p. 211 -Comment peux-tu entendre, voyons, avec le vacarme que fait la machine, dit l'autre. Quels cris voyons, t'as des lubies? Allez on part.

Τα καλέ στο σύνολό τους

Το καλέ αποδίδεται με το eh! ή το dis donc, με το tiens επίσης.

Οι φράσεις στο σύνολό τους

σ. 27 Η δεσποινίς Σαλώμη ήταν στο μπαλκόνι τους, κάτι άπλωνε βραδιάτικα και λέει ήμαρτον, καλέ Αντριάνα τρέχα να δεις! Βγήκε και η κυρία Αντριάνα και η δεσποινίς Σαλώμη μας φώναξε, καλέ, έρευνα σας κάνουν, ...

p. 27 Mademoiselle Salomé était sur leur balcon, elle étendait sa lessive de la soirée et s'est écriée, bonté divine eh! Adriana, viens vite voir! Madame Adriana est sortie elle aussi et mademoiselle Salomé nous a lancé, eh! ils font une fouille chez-nous, ...

σ. 32 Μια φορά βρήκανε και μια αγελάδα να βόσκει, καλέ δεν είναι αρμεγμένη κάνει η κυρία Κανέλλω, ...

p. 31 Une fois elles ont même trouvé une vache en train de paître, eh! elle n'a pas été tirée fait madame Canello, ...

σ. 159 Καλέ από το σπίτι σας βγαίνει; μου έριξε τη σπόντα μια περαστική της παρακάτω γειτονιάς,

p. 154 Dis donc c'est de chez vous que ça sort? m'a lancé par la bande une passante du quartier d'en bas.

σ. 225 Μερικές φορές έλεγα και φράσεις, θυμάμαι που έλεγα «καλέ η κυρία Φυλάρχου» και, μάλιστα το καλέ το έλεγα δύο φορές, για να μεγαλώσω το ρόλο μου.

p.216 Tu vois, je n'ai pas fréquenté d'école, je suis autodidacte, tout ce que j'ai appris, je l'ai appris toute seule. Des fois je disais même des paroles, je me rappelle quelque part je disais «tiens, voilà madame Tyranneau». Même

que le «tiens» je le disais deux fois pour étirer mon rôle.

Το πλην μεταφράζεται συνήθως mais, sauf que.

Οι φράσεις στο σύνολό τους

- σ. 19 Επίσης πηγαίναμε και στη Χωροφυλακή και στη Νομαρχία μήπως πληροφορηθούμε για να βάλουμε μαύρα και πένθος στην πόρτα. Πλην ποτέ δεν ακούστηκε το όνομα του πατέρα μου, ...
- p. 18 En outre nous sommes allés à la gendarmerie et à la préfecture nous renseigner pour mettre un crêpe de deuil à la porte. Sauf que le nom de mon père ne s'est jamais fait entendre, ...
- σ. 20 Το χειμώνα στρώναμε κουρελούδες και μικρά τσόλια, πλην τίποτα, όλο χόρτα ξεμύτιζαν στην αρχή.
- p. 20 L'hiver nous y étendions des bâches et des carpettes, rien à faire, les herbes continuaient à montrer leur nez.
- σ. 57 Όνομα ειδωλολάτρου θεού εγώ δεν ευλογώ λέει αφρισμένος εκείνος, πλην Άρη το βάπτισε τελικώς το παιδί εν καιρώ και δίχως γκρίνιες.
- p. 56 Le nom d'un dieu païen, moi pas question d'officier, qu'il lui a dit furieux, sauf qu'à la fin il l'a baptisé Ares le mouflet, dans les délais sans rouspéter.
- σ. 78 Μετά που έθαψα τη μαμά μου ζήτησα το βιβλιάριό της, για ενθύμιο το ήθελα, πλην δε μου το επέστρεψε...
- p. 76 Après avoir enterré ma mère, je lui ai demandé son livret, je le voulais en souvenir, mais il ne me l'a pas redonné...

Η θέση του υποκειμένου στη φράση

Οφείλουμε να παρατηρήσουμε ότι η αντιστροφή του υποκειμένου είναι σύνηθες φαινόμενο στις πενήντα πρώτες σελίδες του μυθιστορήματος την οποία ο μεταφραστής δεν ακολουθεί ποτέ.

Παραδείγματα ενδεικτικά

- σ. 11 Και σκοτίστηκα που νικήθηκε το Έθνος.
- p. 11 Et je me fous bien que la nation ait été vaincue.

- σ. 12 Με κοροΐδευε όμως ο θιασάροχης.
 p. 12 Un directeur de troupe se moquait de moi.
 σ. 13 Μπήκε σπίτι ο Σωτήρης.
 p. 13 Sotiris est entré dans la maison lui aussi.
 σ. 13 ... και μια μέρα μίλησε ο πατέρας μου.
 p. 13 ... un jour mon père a parlé.
 σ. 13 ... άμα γυρίσει ο πατέρας σας.
 p. 13 ... quand votre père rentrera.

Nous on και συχνά λανθασμένη η συμφωνία της μετοχής
Ενδεικτικά παραδείγματα

- σ. 27 Εμείς βγήκαμε και μάλιστα, κόψαμε κάτι βλαστάρια από μια τριανταφυλλιά της κυρίας Κανέλλως.
 p. 26 Nous on est sortis, et puis on a coupé des pousses au rosier de madame Canello.
 σ. 50 και φύγαμε
 p. 48 Alors on est partis
 σ. 95 ... και με πήρε και φύγαμε από το νεκροταφείο.
 p. 93 ... elle m'a prise par la main et on est parties du cimetière.
 σ. 52 ... επιστρέψαμε με τη στάμνα γεμάτη και σώα, και ήπιαμε επιτέλους καθαρό νεράκι.
 p. 147 ... on est retournés avec la jarre pleine et intacte et on a bu de l'eau pure.
 σ. 161 Απογευματάκι περάσαμε και από το ζαχαροπλαστεϊόν «Η Βενετία»,
 p. 156 L'après-midi on est passés par la pâtisserie Venise,
 σ. 173 Τις λεπτομέρειες τις μάθαμε αργότερα, όταν ήρθαμε και μεις στις Αθήνας.
 p. 168 On a su les détails plus tard, quand on est venues à Athènes nous autres aussi.

Τελικά «τι είναι η μετάφραση; Τέχνη ή επιστήμη;»... Από τη στιγμή, όμως, που τίθεται το ερώτημα αυτό, τίθενται και άλλα ερωτήματα... Ερωτήματα φύσεως ερμηνευτικής: Το πρωτότυπο θα ερμηνευθεί ως έργο τέχνης ή θα αποκρυπτογραφηθεί ως επιστημονικό δεδομένο; Η διαδικασία κατανοήσεως του κειμένου λειτουργεί ως αισθητική πρόσληψη ή ως

επιστημονική εννοιοποίηση; Το κάθε μεταφράζον υποκείμενο ξεχωριστά, τέλος, πώς αισθάνεται, ως καλλιτέχνης ή ως επιστήμονας;... Ασχέτως δε του αν αποτελεί η μετάφραση τέχνη ή επιστήμη, τα έργα, που παίρνουν μορφή λόγου στο σύμπαν των ιδεών με μέθοδο μεταφραστική, στοιχειώνουν μια γένεση. Η αληθινή γένεση, όμως, δεν συναντάται, όπως μας διδάσκει ο Ερνέστος Bloch, στην αρχή, αλλά στο τέλος. Είτε δε η μετάφραση είναι τέχνη, είτε είναι επιστήμη, μπορεί να δικαιολογήσει και να στηρίξει από μόνη της έναν ολόκληρο κλάδο του επιστητού που φέρει το όνομα «σπουδές μεταφράσεων»²¹ («translation studies») LEFEVERE.

Βιβλιογραφία

- ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΝΤΡΩΤΗΣ: ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ. ΕΚΔ. ΔΙΑΥΛΟΣ, ΑΘΗΝΑ 2000.
- JEAN-RENE LADMIRAL: traduire: théorèmes pour la traduction ed. Gallimard 1994.
- ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ. "Η μεταφραστική δραστηριότητα-Πορεία προς την Ενωμένη Ευρώπη". ΑΘΗΝΑ, 20-22 Μαΐου 1994, Εκδ. ΣΟΚΟΛΗ 1997.
- ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΩΣ ΣΥΧΡΟΝΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΦΡ. ΜΠΑΤΣΑΛΙΑ ΕΚΔ. ΚΑΤΑΡΤΙ.
- ΦΡ. ΜΠΑΤΣΑΛΙΑ, ΕΛΕΝΗ ΣΕΛΛΑ-ΜΑΖΗ. ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΣΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ, ΚΕΡΚΥΡΑ 1994.
- INES OSEKI-DEPRÉ. Théories et pratiques de la traduction littéraire. Ed. ARMAND COLIN, PARIS 1999.

²¹ Παράθεμα όπως καταγράφεται στο εμπεριστατωμένο βιβλίο του ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΕΝΤΡΩΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ, εκδόσεις ΔΙΑΥΛΟΣ, Αθήνα 2000. ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ 27-30 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2002.